

Ekonomika 2011: hladké přistání

Oslabování české ekonomiky v průběhu loňského roku bylo plynulé a ve druhém pololetí vyústilo ve faktickou mezikvartální stagnaci. Se slovem recese zatím opatrně.

Česká ekonomika v loňském roce zpomalovala. Hrubý domácí produkt v reálném vyjádření, tj. očištěný o sezónní vlivy a nestejný počet pracovních dní, se loni zvýšil meziročně o 1,7 %. Ekonomika zpomalovala postupně v každém čtvrtletí. K mezikvartálnímu poklesu došlo již ve 3. čtvrtletí, dříve než v ekonomice Evropské unie. Na ztrátu dynamiky působila větší poptávka jen dílčím způsobem a výrazněji až v posledním čtvrtletí. Hlavní příčina nepříznivého vývoje tak spočívala ve vnitřním prostředí České republiky, neboť plných sedm desetin českého HDP tvoří výdaje na konečnou spotřebu domácností a vládního sektoru a ty v každém čtvrtletí reálně klesaly. Převážnou část roku se snižovaly také investice (hrubá tvorba fixního kapitálu). Jediným růstovým impulsem tak byl v roce 2011 zahraniční obchod.

Jiné tempo než v EU

Meziroční tempa růstu české ekonomiky a hospodářství EU klesala, ale s odlišným vývojem v průběhu roku. V 1. a 2. čtvrtletí rostla česká ekonomika meziročně o 2,7 %, resp. o 2,1 %, což byl příznivější vývoj než v EU (+2,4 %, resp. +1,6 %), ve druhé polovině roku naopak ČR ztrácela – zatímco ve 3. čtvrtletí stoupl český HDP meziročně o 1,2 % a ve 4. čtvrtletí dále zpomalil na 0,6 %, ekonomika EU rostla o 1,4 %, resp. 0,9 %. HDP Německa, určující svou vahou významně směr růstu v Evropě, stoupl oproti ČR i EU27 razantněji, i když i tam se zpomalením na polovinu – ze silných +4,6 % a +2,9 % z první poloviny roku na +2,7 % a 2 % ve zbylých dvou čtvrtletích.

Dvacet největších ekonomik světa (G20) rostlo vloni v posled-

ních dvou kvartálech v průměru rychleji než Evropa hlavně díky expanzi velkých asijských zemí. I u této skupiny však bylo patrné zpomalení (z meziročních +3,7 % ve 3. čtvrtletí na +3,3 % ve 4. čtvrtletí). Nejrychleji podle dat za 3. kvartál rostla Argentina (+10 %), Čína (+9,1 %) a Turecko (+8,5 %).

Slabá Evropa, silná Asie

Mezikvartálně v posledních dvou čtvrtletích roku 2011 česká ekonomika poklesla shodně o 0,1 %. Její ústup z růstových pozic prvního pololetí byl plynulejší ve srovnání s vývojem v EU, kde HDP ve 3. čtvrtletí mezikvartálně ještě rostl o 0,3 %, ale v posledním pak významněji klesl (-0,3 %), stahován poklesem velkých ekonomik (Itálie -0,7 %, Velká Británie -0,2 %, Německo -0,2 %). Zejména v Německu klesl HDP významně po růstu

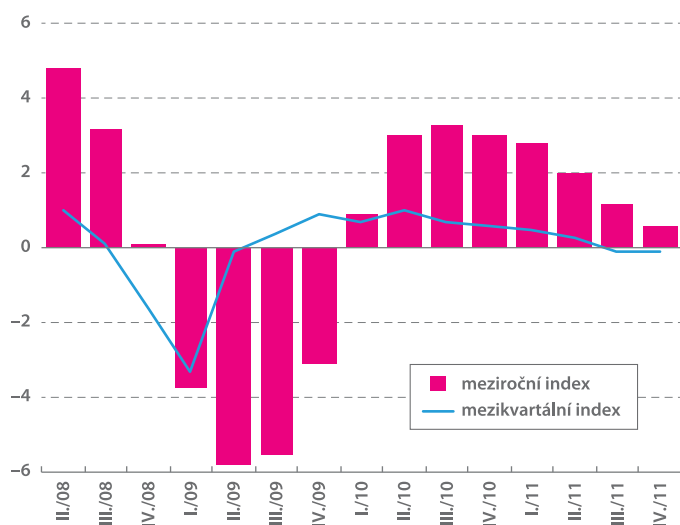
o silných 0,6 % ve 3. čtvrtletí, takže mezikvartální propad činil 0,8 p. b.

K razantním mezikvartálním růstům v posledním čtvrtletí 2011 ve skupině G20 (+0,7 %) přispěla nejvíce Čína (+2 %), Indonésie (+2,1 %) a Indie (+1,8 %). Ekonomika USA zrychlila na +0,7 %. HDP EU27 oslabil o 0,3 %, japonská ekonomika o 0,2 %.

Recese v ČR?

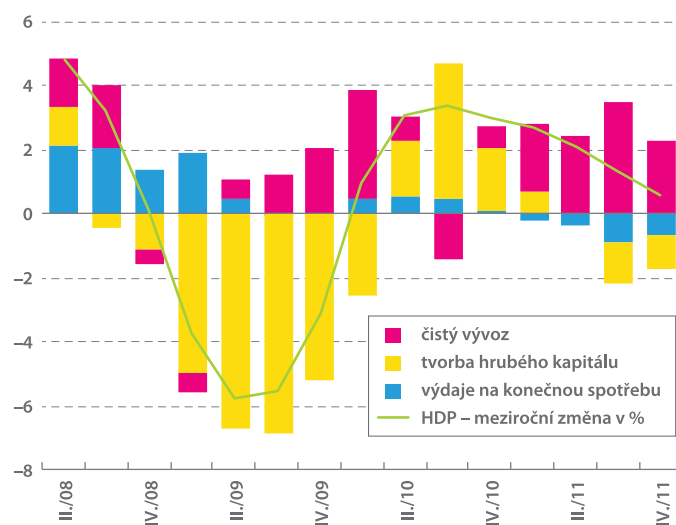
Mezikvartálním poklesem ve třetím i čtvrtém čtvrtletí (shodně o 0,1 %) naplnila česká ekonomika podmínku jednoduché definice technické recese – nachází se v ní země, jejíž HDP klesá dvě po sobě jdoucí čtvrtletí. Problémem v hodnocení je ale velikost tohoto poklesu – rozměrem je v rámci statistické chyby, objemově představuje necelou miliardu korun v každém čtvrtletí. Přesvědčivou výpověď o tom, že je

Hrubý domácí produkt
(stálé ceny, sezónně očištěno, změny v %)

Zdroj: ČSÚ

Příspěvky k meziročnímu růstu HDP v p. b.
(stálé ceny, sezónně očištěno)

Zdroj: ČSÚ

česká ekonomika v recesi, tedy výsledky neposkytuje. Ani podmínka rozšířené definice technické recese, zohledňující kromě poklesu HDP i mezikvartální poklesy zaměstnanosti, nebyla dosud naplněna. Celková zaměstnanost v pojetí národních účtů a při sezónním očištění v počtu osob ve 3. čtvrtletí stoupla o 0,4 %, v posledním čtvrtletí o 0,3 % poklesla. Za celý rok 2011 přibýlo v ekonomice pouze 12,7 tis. zaměstnaných (+0,3 %). Celková zaměstnanost tak nejenže dosud nedosáhla předkrizové úrovně, ale její růst – neuvažujeme-li roky s poklesy – byl nejnižší od roku 1995.

Ovšem i když rozměr poklesu HDP neopravňuje k jasnému úsudku, že se česká ekonomika nachází v recesi, pravděpodobnost, že k tomu může dojít v následujících čtvrtletích, je vysoká vzhledem k vývoji reálné mzdy, cenovému vývoji, rozpočtovým restrikcím a nejistotám ve vnějším prostředí.

Růst díky obchodu

K meziročnímu růstu HDP v roce 2011 přispěl výlučně zahraniční obchod. Přebytek v obchodu zbožím a službami jeho růstu přidal 2,6 p. b., ostatní složky ho snižovaly. Pokles výdajů na konečnou spotřebu domácností i vlády byl v ČR v jednotlivých čtvrtletích podle dat Eurostatu jedním z nejhlubších v EU. Spotřeba domácností celoročnímu růstu českého HDP ubrala 0,2 p. b., výdaje vládního sektoru pak ještě více (–0,3 p. b.). Negativní příspěvek spotřeby domácností se po čtvrtletích spíše zvětšoval až na –0,3 p. b. v posledním čtvrtletí, v němž se také podle údajů z konjunkturálních průzkumů nejvíce propadla důvěra spotřebitelů v ekonomiku.

Tempu HDP ubrala i tvorba hrubého kapitálu (investice 0,3 p. b. a změna stavu zásob 0,1 p. b.) při kolísání obou složek

tvorby kapitálu během roku, což odráží nejistotu firemního sektoru a také nedostatek velkých inženýrských staveb financovaných státem a veřejnými penězi obecně. V samotném 4. čtvrtletí tak směrem k růstu HDP působil pouze čistý export, který ho zvýšil o 2,3 p. b., což však bylo výrazně méně než ve 3. čtvrtletí (+3,5 p. b.).

... i při nižších tempech dovozu a vývozu

I když zahraniční obchod stál loni za meziročním růstem HDP sám jako jediná složka výdajů, proti roku 2010 jeho tempa oslabila. Zejména v případě dovozu, jehož výrazné zpomalení stvrdilo útlum české ekonomiky. V roce 2010 byla dynamika dovozů i vývozů fakticky totožná. Export se loni zvýšil meziročně reálně o 11 %, import o 7,5 % (v roce 2010 +16 %, resp. +15,7 %). Klíčový význam exportu pro vývoj HDP potvrdila i korelace jejich temp v jednotlivých čtvrtletích. Meziročně rostl export v 1. čtvrtletí reálně ještě o 18,5 %, v posledním už jen o 5 %. Mezičtvrtletně pak již loni v posledních třech měsících dovoz i vývoz poklesl (–6 %, resp. –2,6 %).

Obchodní ztráta

Vlivem nepříznivého vývoje cen dovozu a vývozu zaznamenala ČR v roce 2011 z operací zahraničního obchodu ztrátu ve výši 62,3 mld. korun. Obchodní ztráty vlivem cen vznikaly v posledních dvou letech každé čtvrtletí, v loňském roce se však postupně zmenšovaly. Nemuselo to však být způsobeno výlučně cenovými vlivy, ale i faktem, že toky zboží postupně slably.

Smrštění spotřeby vlády...

Restriktivní rysy vývoje většiny výdajových složek HDP České repub-

liky jsou patrné zejména ve srovnání s EU27. Zatímco tam spotřeba vládního sektoru v roce 2010 až do pololetí 2011 meziročně rostla a stagnovala až v posledních dvou čtvrtletích, u nás započal pokles už ve 4. čtvrtletí 2010. V loňském 3. čtvrtletí (–3 %) byl podle dosažitelných dat nejhlubší v Evropě po Irsku a Španělsku. Podle dostupných dat za poslední tři měsíce loňského roku patří pokles vládní spotřeby v ČR i přes částečné zmírnění propadu (–1,4 %) mezi tři nejvýraznější po Španělsku a Slovinsku.

Prudké mezikvartální snížení v posledním čtvrtletí ukazuje stejně hluboký pokles vládní spotřeby v ČR jako ve Španělsku (–1,1 %). Přitom zadluženost ČR je jednou z nejnižších v Evropě. V roce 2010 činil v ČR hrubý konsolidovaný dluh vládního sektoru 37,6 % nominálního HDP, což bylo po Estonsku, Lucembursku, Bulharsku a Rumunsku nejméně v EU27.

... i domácností

Také domácnosti v evropském srovnání extrémně neutrácejí. Omezují spotřebu stejně, jako jsou k tomu nuceny domácnosti v zemích s dluhovou krizí. Pokles výdajů meziročně v každém čtvrtletí vykazaly loni kromě ČR už jen domácnosti v Irsku, Nizozemsku, Portugalsku a také na Slovensku. Synchronní pokles spotřeby domácností i vládního sektoru byl pozorován po většinu roku 2011 kromě ČR pouze v zemích s výraznými rozpočtovými problémy (Irsko, Španělsko, Maďarsko, Portugalsko) v Nizozemsku a aktuálně i ve Slovinsku.

České domácnosti zredukovaly své výdaje proti roku 2010 o 0,5 %, vládní sektor ještě výrazněji (–1,4 %). Konečná spotřeba domácností a vlády tak byla v roce 2011 nižší proti předchozímu roku o 0,7 %.

Odvětví zpomalila

Také výkon odvětví v úhrnu významně ubral na tempu. Přírůstek hrubé přidané hodnoty (+1,5 %) nedosáhl ani poloviny tempa růstu v roce 2010 (+3,2 %). V prvních třech čtvrtletích výkonost zpomalovala, v posledním meziročně stagnovala a mezikvartálně už hrubá přidaná hodnota v české ekonomice poklesla. Více zdrojů vytvořilo proti roku 2010 pouze zemědělství (+6,5 %), průmysl (+5,1 %), peněžnictví a pojišťovnictví (+5,6 %). Nejvíce rostl zpracovatelský průmysl (+9,8 %).

Zpomalení tvorby hrubé přidané hodnoty v ekonomice je logické vlivem zejména slabé domácí poptávky, která není schopna absorbovat vyšší zdroje. Rizikem je z toho plynoucí další ztráta pracovních míst.

Naděje k obratu

Přes nepříliš příznivý vývoj ve druhé polovině loňského roku je možné podle aktuálních dat a odhadů vyzkoušet, že pokles již pokračovat nemusí. Globální výhled pro průmysl a služby je podle průzkumu pozitivní, očekávání stoupla nejvíce za dvanáct měsíců. Jde o příznivou zprávu proto, že důvěra v ekonomiku setrvává v Německu v pozitivním pásmu už pět měsíců. Podle OECD vykazuje i celá ekonomika eurozóny oživení.

Příznivě lze hodnotit v domácí ekonomice i lednový růst tuzemských průmyslových tržeb, průmyslových zakázek z domácího trhu a silící přepravní výkony.

Kompletní analýzu naleznete na:
http://czso.cz/csu/2011edicni-plan.nsf/publ/1109-11-q4_2011

Drahomíra Dubská
oddělení svodných analýz